

Вплив творчості Марії Примаченко на розвиток сучасного дизайну

Анотація. Стаття присвячена визначенню впливу творів української народної художниці Марії Примаченко на сучасне дизайн-проекткування. Розглянуто роки життя та творчості мисткині. Відзначено, що в її роботах поєднувалися традиції фольклору з індивідуальною образотворчістю, барвистим світом з яскравою флорою та фантастичною фауною. Проаналізовано використання характерних анімалістичних образів майстрині у сучасних дизайн-проектах: колекціях одягу, артоб'єктах, рекламі, оформленні телефірми тощо.

Ключові слова: Марія Примаченко, українське мистецтво, живопис, фантастичні тварини, дизайн-проекткування, артоб'єкт.

Abstract. The article is devoted to determining the impact of the works of the Ukrainian national artist Maria Prymachenko on modern design. The years of the artist's life and work are considered. It is noted that her works combine folklore traditions with individual imagery, a colorful world with bright flora and fantastic fauna. The use of the artist's characteristic animalistic images in modern design projects, such as clothing collections, art objects, advertising, TV broadcast design, is analyzed.

Keywords: Maria Prymachenko, Ukrainian art, painting, fantastic animals, design-projection, art object.

Постановка наукової проблеми. Марія Примаченко – українська народна художниця в жанрі «наївного мистецтва», лавреатка Національної премії України імені Т.Г. Шевченка, народна художниця України. Ім'я Марії Приймаченко внесено до Всесвітньої енциклопедії мистецтва, на її честь названо астероїд, відкритий наприкінці 90-х, а також вулиці у кількох містах України. Творчістю української мисткині захоплювалися культові художники Пабло Пікассо та Марк Шагал.

Перша хвиля популярності прийшла до художниці у 1936 році, тоді у Києві відбулася Всеукраїнська виставка народного мистецтва, де експонували її роботу «Звірі з Болотні». Марії присудили диплом I ступеня. Незабаром її роботи з'явилися на Всесоюзній виставці в Москві, а 1937 року – на Міжнародній виставці в Парижі. Потім твори Марії Приймаченко з успіхом експонувалися у Софії, Варшаві, Монреалі та Празі [5].

Друга хвиля популярності Марії відбулася навесні 2022 року під час повномасштабного вторгнення росії на територію України. Дві картини художниці «Квіти вирости коло четвертого енергоблоку» і «Моя хата, мої правила» були продані на благодійному аукціоні. Виручені кошти були направлені на підтримку української культури та Збройних Сил України. Були придбані 125 мікроавтобусів для переднього краю фронту, кузов яких був прикрашений «квітками» з картин Примаченко. Картини художниці стали одним із символів українського спротиву в російсько-українській війні.

Мета статті полягає в обґрунтуванні впливу творчості Марії Примаченко на розвиток сучасного дизайну.

Виклад основного матеріалу. Роботи Марії зачаровують неймовірно доброю фантазією, своєрідним колоритом і таємничою майстерністю. У наповненому кризами і війнами ХХ столітті художниця знайшла свій казковий, фантастичний і чарівний світ. Чуттєві й невимушені картини – це самовираження підсвідомого, відтвореного в дитячій формі, яка ніколи в її творчості не була покинутою. Марія надихалася вишивками, докільям, легендами, народними казками, обожнювала Україну та ніколи не покидала рідний дім.

За роки натхненної праці класик сучасного українського народного малярства Марія Примаченко створила сотні художніх робіт, які сьогодні оцінюють у десятки тисяч доларів. До того ж вона створила власний напрямок, свою школу-студію оригінального декоративного малюнка, в яку запрошувала талановитих дітей з рідної Болотні.

У творах мисткині фантастичне – життєве, а реальне – фантастичне. Усе так, як у казці:

звірі, дерева, квіти діють, розмовляють, борються за добро й утверджують його, перемагаючи зло. Птахів вона створює казковими істотами, часто квіткоподібними, з крилами-вишиванками, химерних форм, небачених обрисів.

За типологією роботи Примаченко можна умовно поділити на сюжетні (фігурні), знакові, ритміко-орнаментальні. Одним із основних сюжетів у творчості художниці Марії Примаченко є зображення фантастичних тварин. На цих картинах чітко відображений характер персонажів. Найчастіше з цією метою мисткиня використовувала такі засоби художньої виразності, як колір, форма та ритм. Укрупнені форми небачених звірів, справжня злива кольорів у поєднанні з орнаментальною розробкою тулуба слугують створенню вражаючого своєю емоційною силою образу [3; 5].

Кольорова гама, яку використовувала художниця – яскраві локальні кольори, фарби вона змішувала дуже рідко. Більшість робіт виконані у теплій кольоровій гамі. Найчастіше зустрічаються жовтий та помаранчевий кольори, (у зображенні фону та фігур тварин), а також рожевий і теплі відтінки синього кольору. Ритм та орнамент у творчості Марії Примаченко – одне ціле. Ритм створюють орнаменти – переосмислені народні мотиви, стилізовані зображення рослин та їх частин, зокрема квітів, листя та плодів [4].

Художниця навіть не підозрювала, який величезний внесок вона зробила в розвиток української культури та дизайну. Національним логотипом «Дитячого Євробачення – 2009» стало «Дерево життя» Марії Примаченко (рис. 1, а). За давньою традицією «Євробачення» було розроблено макет головного призу для переможця в стилі Марії – карусель з тваринами і дерево життя. Також було створено заставки для телебачення [6].

2009 року на каналі ICTV було випущено дитяче ранкове розважальне шоу з казкарем Сашком Лірником. Поряд із оповідачем був казковий персонаж – маленьке кучеряве звірятко. Творці програми, надихнувшись картинами української художниці Марії Примаченко, дали життя новій тваринці – диво-звіру, що ожив завдяки відео-дизайнерам (рис. 1, б) [4].

Рис. 1. Оформлення телеефіру:

а – оформлення дитячого пісенного конкурсу Євробачення-2009;

б – оформлення дитячої ранкової програми «Світанок»

Фантастичний світ дивовижних звірів та квітів відомої художниці надихає українських дизайнерів одягу на створення яскравих колекцій. Наприклад, моделі відомої мисткині Оксани Караванської поєднують мистецтво Марії Примаченко з вуличною модою. Оксана не просто додає фрагменти картин до текстильного малюнка, а й створює, під впливом образів художниці, цілком самостійні артоб'єкти (рис. 2, а).

У 2022 році у Києві презентували колекцію трикотажного одягу з відтвореними картинами Марії Примаченко та оригінальними назвами-посланнями, які народна художниця залишила на зворотному боці своїх багатьох робіт. Обличчям колекції стала Анастасія Примаченко – правнучка талановитої мисткині. Для колекції одягу дизайнерка Альона Пікуль взяла найвідоміші твори художниці «Звір» та «Опудало». У дизайнерській колекції також зреалізували ідею поєднати героїв кількох робіт і написи до них на одному полотні – ніби створити Маріїн скетчбук. Вперше бренд поекспериментував з новою для себе, але старою українською технологією – вибіркою. Вироби виконані не промисловим способом принтування, а крафтовим – за допомогою спеціальної дерев'яної форми, зробленої народним майстром із Полтави Володимиром Маркар'яном, олійних фарб і методу ручного відтиску [2].

Біля будівлі Офісу президента у Києві відкрили ігровий артпростір, об'єкти якого створені за мотивами робіт відомої української художниці. Проект реалізував Національний комплекс «Експоцентр України» (ВДНГ) у співпраці з Благодійним фондом «Творча спадщина родини Марії Примаченко». Публічний простір поєднав мистецтво та інтерактивний дитячий майданчик, який є й інклюзивним (рис. 2, б). Тут діти навчатимуться мистецтва через інтерактив [1].

Розроблено амбітний творчий проект у нашій столиці, який присвячений творчості Марії Примаченко. Його унікальність полягає в тому, що одна з вулиць Києва поступово стане цілісним простором, у якому буде втілено фантастичний світ мисткині. На артоб'єкти перетворюються житлові будинки, офісні споруди, підземний перехід і практично всі елементи бульвару. Він стане своєрідним музеєм під відкритим небом, у якому оселяться персонажі з полотен видатної майстрині наївного мистецтва.

а

б

Рис. 2. Артоб'єкти: а – модель із колекції Оксани Караванської; б – ігровий артпростір

Висновок. Творчість Марії Примаченко знайшла вираження у дизайні одягу, предметів побуту, рекламі, оформленні ефіру, відео та анімації. Сучасні мистецтвознавці, художники і дизайнери вивчають картини та образи створені великою художницею, та використовують їх. Марія Примаченко об'єднавши традиції фольклору з могутньою індивідуальною

образотворчістю, створила унікальний світ з фантастичними тваринами, що формує національну свідомість, гордість за свою країну та допомагає виховувати майбутнє покоління українців.

Список використаних джерел:

1. Біля ОП запрацював арт-майданчик за мотивами картин Марії Примаченко. URL: https://zaxid.net/bilya_ofisu_prezidenta_zapratsyuvav_art_maydanchik_za_motivami_kartin_primachenko_n1524721 (дата звернення: 15.10.2023).
2. Картина Марії Примаченко з Венеційської бієнале прикрасила дизайнерський одяг. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3617417-kartina-marii-primachenko-z-venecijskoi-bienale-prikrasila-dizajnerskij-odag.html> (дата звернення: 11.10.2023).
3. Марія Приймаченко. Альбом / авт.-упоряд. Н. Велігоцька. Київ: Мистецтво, 1994. 132 с.
4. Мурашко. Засоби художньої виразності живопису Марії Приймаченко в українському відео-дизайні. АРКАДІЯ. № 2(43). 2015. С. 40-46.
5. Найден О.С. Марія Приймаченко: орнамент простору і простір орнаменту. Київ: ВД «Стилос», 2011. 240 с.
6. Junior Eurovision 2009. URL: <http://esckaz.com/jesc/2009/event.htm> (дата звернення: 11.10.2023).